

THỬ HÒA ĐIỀU SỐNG

Võ Đình Cường
Nguồn

<http://thuvienhoasen.org>

Chuyển sang ebook 22-07-2009

Người thực hiện :

Nam Thiên - namthien@gmail.com

[Link Audio Tại Website http://www.phatphaponline.org](http://www.phatphaponline.org)

Mục Lục

THAY LỜI TỰA
LÝ TƯỞNG
HÌNH PHẠT
SỐNG VỚI HIỆN TẠI
SỐ PHẬN HAY RỦI MAY
MỞ RỘNG LÒNG
NGHĨA THỜI GIAN
CHÂN THÀNH
TIN TƯỞNG
HẠNH PHÚC
ĐẸP VĨNH VIỄN
LỜI CUỐI

---o0o---

THAY LỜI TỰA

Anh với em thật chưa bao giờ quen biết. Đôi mắt nhiệt thành, đôi môi cương quyết, hai bàn tay rắn chắc, vồ vập ấy, anh đã mừng tượng như đã trông thấy năm bảy lần trên đường anh qua. Nhưng những dáng điệu ấy chắc gì chỉ của riêng em? Tuổi hai mươi nào lại có những dáng điệu giống nhau, phát lộ từ những tâm hồn nhiệt thành với cuộc đời, anh hăm hở với sự sống.

Anh đã từng xót thương, như tự xót thương anh thuở nào thơ dại, khi bắt gặp trên đường những nét nhăn mà móng vuốt của cuộc đời đã cày trên trán ai như trán em bây giờ, những đường tươm máu, gai đời rạch nát trên đôi tay, bởi cái gì cũng muốn nắm bắt, những vết trầy, những chàm rỗ, đá sỏi trên đường đã châm thủng đôi chân, bởi chỗ nào cũng muốn dẫm đến.

Vì tại sao em dày đoạ tâm hồn, dày vò xác thịt, tự hiến dâng mình cho một kẻ trầm hương cho một lò thí nghiệm lớn, anh đã biết, nên không trách móc mà chỉ thương xót em. Vào độ tuổi em, anh cũng đã từng quần quai với bao câu hỏi luôn luôn quay cuồn cuộn trong đầu óc nóng ran, đã từng phân vân uất ức giữa bao thái độ trái ngược của sự sống, mà vẫn không tìm ra được ý nghĩa thích đáng cho cuộc đời.

Thế nghĩa là anh đã trải qua một phần nào tâm trạng khắc khoải của em, cho nên hôm nay, tình cờ gặp nhau trên một nẻo đường, tuy chưa hẳn đã quen nhau, anh đã hiểu em nhiều lắm. Với nét nhăn trước tuổi, với dáng điệu trầm tư, em ngồi đó mà anh tưởng như đối diện với chính anh, cách mười năm trước. Bỗng nhiên một nguồn yêu thương tràn ngập tâm hồn, anh nhận thấy cần được xích lại gần em, đặt bàn tay mát dịu trên trán nóng hổi của em, và cần được bàn bạc cùng em năm bảy câu tâm sự mà anh đã nghiền ngẫm bấy lâu với một người em bây giờ không còn nữa.

Những tâm trạng ấy, anh không đặt ra. Chúng tự nảy nở lúc cần phải nảy nở, như làn chớp của hai luồng điện gặp nhau, như hoa trái đến thời tiết nhất định của chúng. Nhưng nếu chúng ta không biết giải quyết bằng cách này hay cách khác, chúng sẽ ung thối và đầu độc suốt cả cuộc đời. Bao nhiêu hoa trái đáng lẽ tốt tươi phải héo hắc tự chồi non bởi thiếu một ánh nắng. Bao nhiêu thanh niên chưa bước ra khỏi ngưỡng cửa cuộc đời, bỗng trở thành ông cụ già bi quan, bạc nhược, kéo đời mình lê thê qua những ngày tàn ảm đạm. Bởi vì đâu ? vì không tìm ra nghĩa sống vậy !

Trong lúc tuổi hai mươi mở rộng cửa ra trước cuộc đời mới lạ, bao nhiêu câu hỏi gắt gao, tới tấp, dồn dập đến xâm chiếm tâm hồn anh. Không thầy, không bạn anh đã lần hồi tự tìm lấy những lời giải đáp, nhờ một ít giáo dục, một ít kinh nghiệm và rất nhiều ảnh hưởng của Phật giáo.

Anh không dám tự hào rằng những lời giải đáp ấy là những định luật chung của cuộc đời, hay những chân lý bất di bất dịch. Nhưng ít ra, anh có thể nói được rằng chúng đã đem lại cho anh sau những năm sóng gió toi bờ, lúc

tuổi hai mươi vừa đẩy anh rời khỏi bến gia đình, sự định tĩnh của tâm hồn, một nghĩa sống vui tươi, lung linh sắc màu. . .

Đến đây, anh cần phải xin lỗi em về sự thân mật gần như sỗ sàng trong cách xưng gọi “anh em”. Nhưng ngoài cách ấy, anh thấy không còn cách nào khác.

Anh muốn, nhưng bất kỳ ở trường hợp nào câu chuyện chúng ta sẽ bao trùm trong bầu không khí thân mật để dễ được cảm thông. Anh không muốn, thật tình không bao giờ muốn, làm một bậc thầy, làm một ông giáo, một vị giảng sư đạo mạo ... những chức vị ấy làm xa cách người nói và người nghe quá!

Anh đã ngồi ở ghé nhà trường, đã vào giáo đường, đã dự thính những buổi diễn thuyết ... Ở những nơi ấy một ít lễ tập truyền, cộng thêm uy thế của người giảng, đã làm người nghe phải khuất phục hơn là sung sướng công nhận, bị răn dạy hơn là cảm thông. Và kết quả là không lợi bằng những buổi thân mật ngồi nói chuyện bên nhau.

Vả lại, anh dám đâu tự đặt mình vào địa vị của một trong những vị trên. Thời gian chưa đến ghi dấu trên đầu đốt tuổi ba mươi, anh có đâu đủ kinh nghiệm và sự chín chắn của một bậc thầy để lên mặt dạy đời và giữ phần phân phát đạo đức. Làm một nhà giáo dục ? Không, một trăm lần anh không muốn ! Nếu có làm chức vụ ấy, anh cũng chỉ làm cho anh mà thôi. Anh thấy không thể giáo hoá ai khác hơn là tự giáo hoá lấy mình. Công việc ấy anh đã làm và sẽ còn làm mãi. Cho nên luôn luôn trước mặt mọi người, cũng như bây giờ trước mặt em, khi anh cần phải nói gì, anh thấy như đây là cũng một dịp để tự nói với mình, tự căn dặn, tự vỗ về, tự khuyên nhủ lấy, và sau cùng, để soát lại suy tư một lần nữa.

Từ chối tất cả những chức tước trên, với em, anh chỉ muốn là một người anh, một người anh không độc đoán, không cố chấp, hiền từ ngồi bên em mà đàm đạo. Anh sẽ nắm tay em mà chỉ lại con đường tư tưởng mà anh đã đi qua, rồi để em tự liệu lấy.

Huế, mùa xuân năm 1975

---o0o---

LÝ TƯỜNG

Lý tưởng chỉ hướng cho thuyền đời và nẩy hoa cho cuộc sống !
Anh kể một chuyện xưa: Xưa có người láng giềng của Dương Chu mất dê.
Sau khi đã sai tất cả người nhà đi tìm, ông còn qua thưa với Dương Chu cho
mượn thêm một người nữa đi tìm hộ. Dương Chu ngạc nhiên hỏi ?

-Sao mất có một con dê mà phải lăm người đi tìm thế ?

-Người láng giềng thưa: Vì đường lăm ngã ba.

Đến chiều tối người mất dê trở về. Dương Chu hỏi: Sao có tìm được dê
không?

-Thưa không tìm được.

-Đông người thế sao lại không tìm được ?

Thưa, vì đường lăm ngã ba. Cứ đi một đoạn lại gặp ngã ba, rồi theo một
trong những ngã ba ấy lại gặp ngã ba nữa, thành thử không biết theo đường
nào để gặp dê, nên đành phải về không tất cả.

Em ạ, cũng thế, đường đời có muôn vạn nẻo. Nếu không sẵn có một chí
hướng, một lý tưởng, thì cũng dễ lạc đường. Bơ vơ giữa muôn lối quán
quanh, người ta quán quanh theo muôn lối, cho đến tối chiều, sương pha đã
bạc nữa mái tóc sầu, mà nhìn lại chốn mình đã lên đường từ lúc ban mai còn
rực rỡ, thì ôi, nào có cách bao xa ! bây giờ vừa ngạc nhiên, vừa tủi hổ cho
phận mình có đi mà không tới, người ta gục ngã bên đường, nằm khóc trong
đêm đen, để đợi một ban mai không bao giờ trở về với tuổi già của họ nữa.

Muốn đi xa, không phải chỉ bước mãi, bức họa đẹp không phải chỉ gồm
nhiều nét hay, muốn thực hiện đời mình, không phải chỉ xung xăng hoạt
động là đủ. Kẻ sành đi đường tìm hướng trước khi đi, họa sĩ có tài phác họa
bức tranh mình sắp vẽ. Người đời không ai thiếu lý tưởng mà có thể thành
đạt được. Lý tưởng, ngọn đèn treo cao trong đêm tối đời, vừa chỉ đường cho
bao kẻ lạc hướng, vừa dồn năng lực vào một chỗ, như tình yêu của mẹ hấp
dẫn đàn con quanh mình. Không có nó thì dù có tài cán bao nhiêu đi nữa,
cũng bị tản mác một cách vô ích như đám người đi tìm dê kia, tuy đông mà
không tìm dê lại được.

Và lại, không có gì vô vị bằng một đời sống không lý tưởng. Sau những năm
thơ ấu mà cuộc đời đối với đứa bé là một sân khấu để mỗi phút nó mỗi ngạc

nhiên reo mừng, đây rồi cái tuổi trưởng thành, tấn tuồng ấu thơ vừa vãn, đôi ngã tẻ nhạt mở lối ra trước mắt người thiếu lý tưởng.

Một ngã phẳng buồn đưa đến sự an nhàn xuôi chiều theo hai nhịp ăn ngủ, ngủ ăn, những buổi mai nhạc, chán ngán nằm lì không muốn dậy, và những buổi tối, đặt mình xuống chiếu, không chút nao nức với dự định ngày mai, ôi cuộc đời ở đây bạc nhược, lơ đờ trôi như dòng nước óc khuấy loãng.

Một ngã đỏ rực đưa đến sự quay cuồng, như chiếc lá vàng rơi trước cơn gió lốc. Ở đây người ta sống giữa cánh rối ren không được một phút tĩnh táo để xem mình đang ở đâu và tìm một phương hướng thích hợp với mình. Bùng mắt dậy giữa khuya và chợt thấy nhà mình đang ngùn ngụt cháy, đây là tâm trạng loạn động của những hạng người đi trên đường này.

Để tránh hai con đường ấy, chỉ có một cách là vạch lấy một lối đi theo lý tưởng của mình.

Vẫn biết lý tưởng chỉ hướng cho thuyền đời và nảy hoa cho cuộc sống, nhưng tìm được lý tưởng không phải là một chuyện dễ. Đứng trước những ngã ba, ngã tư hào nhoáng và lộng lẫy, người trẻ thơ mới đụng chạm với đời như em, biết sao được những uẩn khuất dấu trên đường mình chưa đi qua? Và như thế họ phân vân là phải. Người đi tìm dê, hoãn hoãn trước những ngã ba vì không biết đi đường nào cho gặp dê, thì người tìm lý tưởng do dự mãi trong sự tìm kiếm của mình cho đến lúc mỏi gối chồn chân, đành trở về tay không, cũng không phải là một chuyện lạ. Em nghĩ, thật ra lý tưởng không phải thiếu cho người, mà chính phần nhiều người đời thiếu lý tưởng vì quá phân vân trong sự lựa chọn lý tưởng.

Cũng có phần đúng trong lời em nói. Nhưng người đi tìm dê, vẫn khác hơn người đi tìm lý tưởng. Một đàn tìm vật ở ngoài, một đàn tìm ở trong. Tìm lý tưởng trước hết là tìm ta, tìm những khả năng của lý trí, tình cảm, thể chất, để nhận rõ ta, rồi dựa vào những điều ta có thể làm được để phác họa một cái ta sau này, cái ta thật của ta, cái ta mong ước. Khi đã biết rõ ta như thế, thì đường đời có muôn vạn ngã, mà chỉ có một ngã là thích hợp với ta mà thôi. Người đời thường phân vân trong sự lựa chọn lý tưởng, vì họ không tự biết mình. Có người tưởng mình có đủ tài năng nên muốn ôm cả mọi việc, mà rốt cuộc chẳng thành được việc gì. Có người tưởng mình không có một chút khả năng nào nên không dám nhận một việc nào cả. Nhưng đã là người, thì vụng về bao nhiêu cũng có vài đặc điểm, dù khôn khéo bao nhiêu cũng chẳng hoàn toàn. Chi bằng ta đi theo con đường ta biết có thể đến đích được.

Ấy là thuật màu nhiệm nhất để được thấy ánh sáng rực rỡ của ngày thành công.

Nhưng tìm lý tưởng, dù sao cũng chưa khó mấy. Khó nhất là giữ vững lý tưởng mình. Nhiều người sau vài lần thất bại, bỗng quay lái thuyền đời. Họ không ngờ rằng ở đây cũng như mọi trường hợp khác, kiên chí vẫn là mẹ đẻ của thành công. Trên đường lý tưởng, không phải lúc nào cũng có hoa và bướm. Đừng thấy những đoạn gai góc khó đi mà vội rẽ sang lối khác, nó cũng đang dàn bày cho em cái hào nhoáng nhất thời. Cứ quyết chí theo hướng của ta đi, rồi chậm hay mau, thế nào cũng có ngày đến đích.

Em ạ, sóng triều rào rạt mỗi ngày hai bận xuống lên, kẻ thấp chí bạc tài thì theo nó mà ra vào sông bến cũ.

Những kẻ kiên tâm cả chí, thì dù sóng gió toai bời, cũng cố ra sức chống chèo cho qua cơn biển động. Qua cơn biển động ấy rồi gió thuận căng buồm, sẽ đẩy vút thuyền ta đến những bến trời mới lạ.

---o0o---

HÌNH PHẠT

Không một đảng thiêng liêng nào giữ phần thưởng phạt cả. Mỗi dục vọng xấu xa là một nhân hư, mà khi phát lộ ra hành động sẽ là một quả thối.

Khung cảnh rạng đông về, căng buồm hồng trên mặt sông xanh. Gió mai lùa nhẹ những gợn sóng vào liếm hai bờ cỏ mượt. Từ những cổ họng bé bỏng của đàn chim con, tiếng hót trong và tròn như những hòn thủy tinh, rơi thành từng chuỗi sáng, từng tràng sương ngọc đọng dưới cành mềm, đọng đưa theo làn gió mỏng. Và hàng cây trĩu nặng chồi non, xoả đầu xanh cho nước gội sạch lá vàng còn sót lại.

Nhưng giữa cảnh sáng lạn, tươi trong kia, một điểm đen như bản, một chiếc thuyền trụ lạc còn cắm sào trên sông xanh. Trong thuyền, ngọn dầu lạc đỏ ngầu còn vờ vờ bên dọc tầu. Khách chơi đêm, đầu chưa rũ sạch bóng tối, môi thâm và mặt bạc, đang ngồi lẫn lộn giữa sự hỗn độn của gói chần. Và như không chịu nổi ánh sáng của bình minh đang xoi xia vào tận mặt, người kia nhắm nghiền đôi mắt đục lại . . .

Anh ạ, không có một hình phạt nào xứng đáng đối với người thiếu tin tưởng kia, đã đem mình huỷ hoại một cách ghê tởm như thế sao ? Luật pháp không

can thiệp, dư luận không đếm xỉa đến, vậy có một đấng thiêng liêng nào giữ phần thưởng phạt không?

Không có một đấng thiêng liêng nào giữ phần thưởng phạt cả ! mỗi cử chỉ xấu xa tự nó đã là một hình phạt rồi. Em không thấy sự trừng phạt đối với kẻ trụy lạc ấy sao ? Đây là một đêm thức trọn để tàn phá nguồn sống của mình, đây là môi thâm, mắt đục, da chì bao nhiêu dấu vết mà thân trụy lạc Ma vương đã khắc trên nét mặt. Đây là sự nhục nhã phải đối diện với ánh sáng ban mai, đêm tối nào rồi cũng có một ban mai soi sáng, những hành động xấu xa đã khuấy bùn lên trong tối. Đây là những nỗi đau khổ khi thấy mình không còn trong sạch cùng nước non, tươi vui cùng chim bướm nữa.

Toà án thiên nhiên đã dựng lên với ánh sáng và cảnh vật thanh bình để họ tự xử lấy họ và tự trừng trị lấy. Nếu có một kẻ trụy lạc nào không cảm nghe nhục nhã, đau buồn trước những lầm lạc của mình, kẻ ấy quả thật đã thối nát lắm rồi, mất hết cả nhân tính để tự trừng phạt lấy. Họ đã trở thành một con vật.

Nhưng đây là những kẻ tự vấy bùn lên đời mình. Còn những hạng gian tham ác độc, kiêu mạn, đem nọc độc dục vọng phun vào giữa cuộc đời mà luật pháp thiếu bằng chứng để xử đoán, thì lấy ai trừng trị, nếu không có một đấng thiêng liêng nào giữ phần ấy?

Thì cũng thế thôi, em ạ ! Không có một đấng nào giữ phần thưởng phạt cả. Mỗi một dục vọng xấu xa là một nhân hư, mà khi phát lộ ra hành động sẽ là một quả thối. Khi con chim đại bàng trong chuyện cổ tích, bảo anh chàng tham lam mang túi ba gang để nó đem đi lấy vàng, anh ta mang túi đến sáu gang, thì vàng nặng quá làm rơi cả người lẫn của xuống vực sâu là phải lắm.

Trong tham lam đã dấu sẵn mầm hình phạt. Và trong giận giữ cũng như thế. Muốn phá hoại được kẻ thù, thìit ra ta cũng phải tự thiêu đốt mình đến một nhiệt độ cao lắm. Kẻ giận giữ là một nạn nhân đang phát hoả. Muốn châm lửa vào dầu, cái đuốc của mình phải cháy trước. Khi làm hại ai một phần nào là đã tự hại mình nhiều lắm. Rốt cuộc đau đớn nhất lại là mình.

Và trong sự khinh mạn, ai là kẻ bị trừng phạt nặng hơn, người khinh mạn, hay kẻ bị khinh mạn ? Người nhìn cuộc đời ở đâu cũng thấy sự đê hèn xấu xí, hay cuộc đời mà người kia tưởng xấu xí đê hèn ? Em hãy tưởng tượng, có một hình phạt nào đau đớn cho bằng một kiếp không thấy được gì là đẹp đẽ, cao quý để ngưỡng mộ, tôn thờ? Cái bĩu môi khinh bỉ thường trực ai ngờ cũng là một cử chỉ vấy bùn lên bao giá trị của cuộc sống, và cuộc sống đối

với người bĩu môi, bỗng không mà trở thành tanh hôi mà không sao thờ được. Họ sẽ chết bởi hơi ngạt của kiêu mạn xông lên. Đó là chỉ nói qua màn hình phạt nằm sẵn trong tánh xấu căn bản: tham giận, kiêu căn mà thôi.

Bao nhiêu tội lỗi, bấy nhiêu hình phạt đều phát ra tự đáy. Kẻ mê mờ, u tối, không hiểu như thế. Họ cứ nơm nớp lo sợ bị trừng phạt, và cầu xin tha thứ, hay khôn khéo dấu che tội lỗi. Đâu biết rằng mỗi tội lỗi cũng là một hình phạt, và cái hình phạt nặng nhất của người là phải mang nhiều tội lỗi đến nỗi tâm hồn người đã bị tràn ngập mất trong vũng thối tha. Họ đã tự đắm mình lầy mà không hay.

Một hôm tham lam, giận giữ, kiêu mạn, sau khi đã kết hợp được một lực lượng rất lớn ở trần gian, bàn nhau trả thù đức Phật Thích-Ca vì chúng đã bị ngài đánh bại ở dưới góc Bồ-Đề, hơn hai ngàn rưỡi năm trước. Chúng chia nhau các ngã đường đi lòng bắt Phật. Nhưng không gặp Phật ở đâu cả, đã là tham lam, giận dữ, kiêu mạn thì làm sao gặp được Phật, như người đi làm sao thấy được ánh sáng? Một ý tưởng u mê, vì dù u mê cũng vẫn là ý tưởng, một ý tưởng u mê đã nảy ra trong đầu óc chật ních dục vọng của chúng. Phật trốn vào chùa trong các tượng Phật. Thế là đội lột người vào, chúng tìm đến chùa to nhất có tượng Phật vàng, xúi dục bởi tham lam. Chúng thay phiên nhau vào trả thù, theo từng sở năng của chúng, kiêu mạn giành đi đâu, kiêu mạn thì bao giờ có chịu đi sau ai? Sau khi nhờ tham lam bẻ khoá, nó đĩnh đạc bước vào chùa . . .

Đêm đã khuya, chùa tịch mịch, vài thoáng hương trầm của buổi lễ chiều còn sót lại bay phảng phất trong không gian. Ngọn đèn dầu nhỏ toả ánh sáng mờ quanh điện thờ, đủ để gây huyền bí. Đức Phật điềm nhiên ngồi trên toà sen, đôi môi nở nụ cười im lặng.

Kiêu mạn đi vào, khinh khỉnh ngược nhìn Phật, và sự nhớ đến mối thù xưa, cất tiếng thoá mạ. Càng thoá mạ lại càng như được kích thích, kiêu mạn cất tiếng cao dần. Bỗng nó ngừng lại ngạt nhiên vì nghe như có tiếng ai đáp lại, nhưng mỗi lần nó ngừng thì tiếng ai cũng im bật, và hễ nó thét lên thì tiếng ai cũng thét theo, dữ dội gấp bội. Kinh dị quá, nó bung đầu chạy ra. Những tiếng thoá mạ của chính nó, vang dội khắp nơi, đuổi theo nó ra tận cửa chùa.

Giận giữ sấn vào, xách một thùng nọc độc. Nó múc từng gáo nước độc xối vào tượng Phật, nhưng tượng trơn, phẳng lì, nên nước độc cứ xuôi chiều chảy xuống, không dính lại một giọt nào. Điên tức, nó bung cả thùng nọc độc tạc vào tượng, và nước độc vào tượng tung toé dội bắn vào mình nó.

Hoảng hốt, nó lao đảo tháo lui, khắp mình nghe nhứt nhối như bị muôn ngàn nọc rắn độc mổ.

Tham lam vội vã chạy vào, nó vác theo một cái xẻng, định vào xắn dần tượng Phật cho trút đổ. Như vậy, vừa trả được thù xưa, vừa thoả được lòng tham vọng. Thế là nó cứ cặm cụi nắm xẻng xắn vào phía dưới tượng. Một lát xắn, một miếng vàng rơi. Đống vàng càng cao, càng dục lòng tham hăng hái ...

Nhưng tượng Phật bị đào sâu phía dưới, mất thăng bằng đổ nhào xuống, đè bẹp lên mình tham lam. Trong lúc vùng vẫy để thoát ra khỏi đống vàng nguy hiểm ấy, tham lam sức nhìn lên và thấy trên môi hiền từ của Phật, vẫn còn nguyên nụ cười im lặng.

---o0o---

SỐNG VỚI HIỆN TẠI

Mong ước một tương lai không dựa vào thực tế, tiếc nôi một quá khứ hư huyền, ôi những sai lầm đã gây bao nhiêu lần đau khổ. Quanh ta, từng phút giây, triệu sống tung bừng reo dậy. Phải sống sao cho ăn nhịp với hải hà.

Em ạ, có rất nhiều người chưa bao giờ thật sống. Hoặc họ đi lê thê trong nỗi tiếc nuối không nguôi về dĩ vãng, hoặc họ ồ ạt lẫn mình vào những ảo ảnh luôn luôn biến hiện trên tấm màn tương lai.

Trên chiếc xe đời, một hạng hành khách xoay lưng về phía trước, cho nên chỉ thấy những cảnh vật ở phía sau xe. Quãng đường qua xong, sương thời gian phủ xuống, cảnh vật trở nên ảo huyền, và người nhìn lui đâm ra tiếc nuối, thế là mỗi đoạn đường, mỗi muốn dừng lại để trở về cảnh cũ. Nhưng xe đời chỉ đi có một chiều và không bao giờ dừng nghỉ. Bấy giờ tiếc thương dồn lên tiếc thương, và quãng đường càng dài, cảm tình với quá khứ càng nặng. Cũng có một đôi khi, thay đổi chiều ngồi, họ chợt nhìn ngang hiện tại, nhưng chỉ trong phút chốc, họ lại quay liền về dĩ vãng, đối với họ, đã quen sống trong cảnh lộng lẫy huyền hoặc của ngày xưa mà tháng năm đã tô thêm đậm nét, thì không có gì xấu xa và chướng mắt bằng “cái thời đại lố lăng bây giờ.”

Còn một hạng khác, chỉ quay mặt một chiều về phía trước. Họ nhìn quá xa, cho nên không nhận thấy rõ. Bao nhiêu hố hãm mà tầm mắt không với tới,

bao nhiêu màu sắc chói chang được không gian làm dịu bớt, chân trời hiện ra những hình bóng mỹ miều, lâu đài ảo diệu. Thế là tất cả tâm hồn họ đều dồn cả vào những huyền tượng dập dìu kia, và trong lúc hấp tấp muốn chạy nhanh đến gần, xe đời họ thường bị húc đổ ngã nghiêng trên những đoạn đường gập gềnh của thực tế. Chỉ trong những lúc ấy họ mới chạm trán với thực tế để rồi kêu lên: “Ôi hiện tại, không gì đáng ghét bằng mày.” Hai hạng người ấy đều khổ, vì thất vọng.

Một đàn ông thất vọng cho hiện tại không đẹp bằng quá khứ, một đàn ông thất vọng cho hiện tại không đáng yêu như tương lai. Đời họ chỉ là một chuỗi dài ước ao chưa một lần nào được thỏa mãn. Họ thấy thực tế cay nghiệt quá. Thế là càng sống họ càng trách móc oán hận cuộc đời, chứ không biết rằng cuộc đời xấu đi, chính vì họ tưởng nó quá đẹp.

Nhưng anh ạ ! Đã là người biết lo xa và không muốn mất gốc, thì ngần sao được người ta đừng nhìn lui về quá khứ và nhìn tới trước tương lai ?

Đã đành thế, anh có bắt em phải sống như cầm thú chỉ biết có ngày hôm nay đâu ? Nhưng đừng nên vì quá khứ hay tương lai mà quên đi hiện tại. Nhìn lui để đi tới chứ không phải để bước lui. Nhìn tới để định trước lối đi chứ không phải để bước quá trớn, vả lại chúng ta có thể nào sống lui về quá khứ được ? Cũng như có thể nào vượt khỏi thực tế của hiện tại để chỉ sống với những tưởng tượng về ngày mai.

Mong ước một tương lai không dựa vào thực tế, tiếc nuối một quá khứ hư huyền, ôi những sai lầm đã gây bao nhiêu đau khổ. Trước mắt ta là thực tế hiện nhiên, hãy nhìn vào đấy mà suy luận, ngày qua định đoạt hôm nay, hôm nay định đoạt ngày mai. Mọi vật đều trôi theo dòng sông nhân quả. Nếu ngày vừa qua có giá trị thật, thì sao không ảnh hưởng tốt đến hôm nay? Cũng thế, nếu hôm nay xấu xa thì ngày mai làm sao đẹp đẽ được ? Nếu vẫn tin nó đẹp thì đừng nghi ngờ gì hết, chính thị là phép thuật của màng tưởng tượng đó rồi, tưởng tượng mơ hồ thường thích những gì hư ảo, hãy dành riêng chúng cho những kẻ hay mơ.

Không phải chỉ đứng nhìn cuộc đời trôi qua trong tưởng tượng. Chúng ta cần phải sống, sống thật sâu, thật đậm trong hiện tại. Trong hiện tại gồm tất cả đời người, nó vừa nắm mỗi dây cuối cùng của quá khứ, vừa nắm mỗi dây đầu của tương lai. Quá khứ vừa thành, tương lai sắp sửa lại trong phút giây hiện tại. Chỉ ở đấy, chúng ta mới thật sống. Cũng chỉ ở đấy chúng ta mới có

thể sắp đặt, hoán cải cuộc đời. Đi xa quá hai đầu, quá khứ và tương lai, chúng ta sẽ rơi vào ảo vọng.

Hãy sống với hiện tại, thời gian quý, đừng lãng phí một chút nào. Phải tự nhắc đi nhắc lại rằng ta đang sống, đang sung sướng được suy tưởng, được thông cảm với xung quanh ta, mà nếu chỉ sống phớt qua, ôi ! ta sẽ gặp sự vô tri lạnh lùng của đất đá. Sống cho sâu sắc, cảm nhận cho tinh tường, ấy mới thật là sống.

Tương lai nằm sẵn trong thực tại, quá khứ cũng không mất đi đâu, mỗi phút giây của đời ta cũng là vĩnh viễn. Bởi thế, không cần tưởng niệm xa vời, ta vẫn nghe quá khứ dồn về trong những âm ba huyền diệu vang dội trong hồn, như tiếng sóng ngoài khơi đập diu vào tận trong lòng con nghêu, con hến. Và không cần phải nhìn xa, ta vẫn thấy rõ tương lai trong hiện tại, như hoa lá của mùa sau tượng hình trong trái chín tròn căng mật ngọt của mùa hiện tại.

Tóm lại, trong lúc sắp đặt cuộc đời, ta không thể không nhìn lui quá khứ, nhưng không được tiếc nuối. Ta không thể không nghĩ đến tương lai, nhưng không được viễn vông. Sống cùng một nhịp với sự sống.

Đừng làm cuộc đời trở thành một đám tang mà em là người trưởng nam khăn chế áo thùng, vừa nhìn lui quan tài mà khóc dĩ vãng, vừa phải đi thụt lùi mãi tới cửa huyệt. Và cũng đừng bắt chước những đứa trẻ ngây thơ muốn nhảy cho thật xa mà không biết chân mình lún dần trong cát.

---o0o---

SỐ PHẬN HAY RỦI MÂY

Những cái đích, chúng ta đã qua hay sắp đến, chỉ có một công dụng là khuyến khích chúng ta đi. Chứ cái vui thật của cuộc đời, cũng như của kẻ du lịch khôn ngoan, là sự đi tới.

Kìa anh ! Con nhện buông tơ, nhưng gió đưa nhẹ quá. Mạnh một chút nữa gió ơi, cho con nhện kia được bám vào một nhánh cây nào bên cạnh nó. Thôi gió đứng rồi, nhện sa thêm một đoạn nữa . . .

Gió lại lên. Bây giờ quá mạnh, nhện sa dần sa dần ... không khéo sợi tơ mong manh thế kia sẽ đứt mất. Thôi xong, nó đứt thật!. Nhện rơi xuống đất rồi.

Anh ơi, đời của mỗi chúng ta không khác gì con nhện ấy, và ngọn gió kia là những may rủi của cuộc đời. Con nhện buông tơ, nó có biết đâu gió sẽ lành hay dữ, may thì gió lành giúp nó dệt thành lưới, không may thì gió dữ thổi đứt sợi tơ đầu. Ai biết được số phận mình ? Đời người là một cuộc số số. Sự thành bại là do may rủi, phải thế không anh ?

Không em ạ, anh không tin có may rủi. Mọi vật xảy ra thế này hay thế khác đều có nguyên nhân. Chúng ta không biết rõ hết nguyên nhân ấy nên tưởng có may rủi đó thôi. Giữa mù mịt của không gian, trong đêm tối của thời gian, em chỉ thấy ngẩn có một đời em mà chưa chắc đã thấy rõ hết hiện cảnh. Một chớp nhoáng trong đêm giông, một bóng nước trời lên từ đáy hố thăm thẳm. Điều mà em gọi là số phận hay may rủi đó chẳng qua là sự kết hợp của bao nhiêu việc trước đã xảy ra mà em không thể nhớ hết được.

Cho nên thế gian không phải là một cuộc số số lớn. Bao nhiêu người đã đem đời mình ra đánh số, bởi họ tin chắc có những may rủi bất ngờ. Nhưng những may rủi ấy, chính họ đã tạo ra, chứ không phải tự trời cao, hay một nơi nào rơi xuống cả. Nếu mỗi người không mất đi một vài đồng bạc, sao có số độc đắc ? Bao nhiêu cái rủi nhỏ của người thua tạo thành cái may lớn cho người được. Những thoáng buồn vụn vặt dính theo đồng bạc mất đi, tạo thành cái vui vô hạn chùng chát với bạc mà người trúng số thâu vào. Rủi may bắt đầu có khi người ta tin và tạo ra rủi may. Bao nhiêu người đã khoanh tay ngồi đợi một cái may không thể có được rồi tự than “đời ta chỉ gặp toàn rủi”.

Em ạ, đừng oán trời đất bất công, cũng đừng trách lòng người nham hiểm. Không ai phá hoại ta bằng ta. Bao nhiêu thất bại là tại ta một phần lớn, nếu không là tất cả. Đừng tìm nguyên nhân chính đâu khác ngoài những vụng về, lười nhác, dục vọng ... của chính ta. Mỗi người là một kiến trúc sư tự xây dựng lấy đời mình. Số phận chỉ là kết quả của những hành động mình đã tạo ra trước.

Nếu không có số phận, tại sao hai người cùng làm một việc như nhau mà người này thành công mà người kia thất bại ?

Em hãy tìm với họ tất cả nguyên nhân rồi trong ấy, em sẽ thấy ít ra một nguyên nhân làm cho người này thành công mà người kia thất bại. Nhưng sao em cứ nhắc mãi đến sự thất bại và thành công? Thành công hay thất bại thật ra không đáng kể về phương diện giá trị tinh thần.

Đáng kể là sự cố gắng. Đây mới thật là chân giá trị, nếu người ta thành công một cách quá dễ dàng thì sự thành công không giá trị mấy. Một giá trị thật phải cân xứng với công lao. Nếu không công lao mà muốn có giá trị, thì chẳng qua cái lót chim Hoàng phủ lên mình con Quạ. Những cái lót bề ngoài thật không đáng cho ta chú trọng đến.

Nhưng tại sao người đời thường dễ tâm đắc ? Sở dĩ người đời thường quá quan tâm đến sự thất bại và thành công cũng vì quá chú trọng đến dư luận. Sợ thất bại thường do lo sợ những lời chê bai. Chứ riêng nó không có gì đáng sợ cả. Không có sự thất bại nào là vô ích, mỗi bước xây chân là một lần kinh nghiệm, và nếu chúng ta biết gượng dậy, thì đây cũng là những bước tiến lên.

Chân giá trị là ở những sự gượng dậy, những bước tiến lên ấy, chứ không phải là sự hoan hô khi chúng ta bước lên đài danh vọng.

Sự cố gắng là chân giá trị đã đành. Nó cũng là một mầm hạnh phúc nữa. Đời em, dù có dễ dàng bước từ thành công này đến thành công khác đi nữa, em cũng vẫn còn thấy thiếu thốn, cần phải tiến lên luôn. Nếu em dừng lại ở một chút nào đấy, em sẽ thấy sao phút rục rờ của người chiến thắng, phủ dần quanh em những lớp tro tàn chán nản của sự dừng nghỉ. Màu sắc úa dần trên những tấm huy chương. Khúc khải hoàn vừa dứt, thì cô tịch lại nặng nề trở về trên gôi kẻ chiến sĩ vừa thắng trận. Em thấy đấy, thành công chỉ đem lại cho ta cái vui chốc lát. Chính cố gắng mới đem lại sự bằng lòng vĩnh viễn. Những cái đích, chúng ta đã qua hay sắp đến, chỉ có một công dụng là khuyến khích chúng ta đi. Chứ cái vui thật của cuộc đời, cũng như của kẻ du lịch khôn ngoan là sự đi tới, sự tiến bộ. Em thử nhớ lại xem có phải nhiều khi chính những nơi em định đến chơi mà em tưởng sẽ vui lắm lại ít vui hơn khi đi giữa đường. Cho nên cái thuật của niềm hoan lạc là sự cố gắng đi tới, dù đi tới chậm hay mau, dù đi tới thành công hay thất bại. Nỗ lực sung sướng, cũng như bao nhiêu việc khác ở đời, chỉ có một giá trị tương đối với hoàn cảnh riêng của mỗi người. Người ăn mày được một đồng bạc vui sướng

bằng người triệu phú được một cân vàng, em ạ ! Không cần phải có tài sức ngang nhau, những sự thành công giống nhau mới có những vui sướng bằng nhau. Em đi sau một kẻ khác, những nỗi thích thú của em sẽ ngang hàng với nỗi thích thú của kẻ đi trước, nếu trên bước đường của em, em đã tiến được, với sự cố gắng của em, như người kia với sự cố gắng của họ.

Nhưng kìa em, con nhện ban nãy đã bò lên cây tự bao giờ, và dệt xong tấm lưới, trong lúc chúng ta đang bàn phiếm với nhau.

Em ạ ! Nếu em biết loại bỏ những giờ than trách số phận, những phút oán thán cuộc đời, thì em đã dệt thêm được bao nhiêu tấm lưới cho đời em.

---o0o---

MỞ RỘNG LÒNG

Ôi mịt mùng tăm tối bao nhiêu trong ngục thất mà em tự giam hãm ! Mở rộng ra, mở ra cho sống yêu thương tràn ngập qua vạn hồn đơn côi, cho lạch tình giao thông cùng đại dương bác ái.

Anh ạ ! Lòng em không hẹp, không xấu, thế mà mỗi lần tìm bạn để giao thân, em lại thấy khó khăn tưởng không thể nào gần họ được.

Cái tâm trạng ấy chẳng riêng gì ở em. Anh cũng đã nghe nhiều người nói với anh như thế. Ai cũng tự bảo rằng mình tốt, thế mà đôi bạn tri kỷ vẫn hiếm hoi.

Sao lại có sự mâu thuẫn ấy được ? Tại sao trong lúc người nào cũng tốt, lại không thể kết bạn cùng nhau ? Ở đây, đồng thanh sao lại không tương ứng ? Và bởi đâu đồng khí lại chẳng tương cầu ?

Vì lòng người thường e dè với nhau quá, không ai chịu mở lòng mình ra trước. Sự nghi nan đầu tiên, và cả sự kiêu ngạo nữa, đã khép lòng họ lại và chia biệt mỗi người ra mỗi xứ cô đơn. Cho nên, muốn được lòng người thì mở lòng mình ra trước đã, ai biết ý em muốn mời đoán mà dám đi vào ? Trang trải lòng em mà mời đoán họ. Nếu có ai khinh khỉnh đi qua không thèm ghé lại, thì cũng tui cho lòng em lấm đó. Nhưng nếu em kiêu ngạo đứng riêng ra, thì làm sao có bạn ? Phải bớt lòng tự hào và kiêu ngạo đi, để được thêm nhiều mến yêu chứ ! Tình yêu, với tự đại và kiêu ngạo có bao giờ đi đôi với nhau ? Đầu em ngược cao thế kia thì làm sao thấy được bàn tay của kẻ khác đưa ra để giao nối ? Hạ mình xuống một chút em ơi, người ta

đang đợi tay em để nắm lấy đấy. Chịu phiền hạ một chút chứ, có công cuộc nào tốt đẹp mà bắt đầu chẳng khó khăn.

Em không tìm ra được bạn, có khi tại em quá tính toán, so đo. Ôi so đo, tính toán mà chi, lợi quyền không đi đôi với tình bạn. Suy tính cho nhiều đi, rồi em sẽ suốt đời tro troi. Mới quen nhau đã sợ người ta lợi dụng, thì biết bao giờ mới được thân nhau? Đừng suy tính, nếu có bị lợi dụng, thì đấy cũng là một cách để được chiều người. Dâng cả lòng ra, và cả quyền lợi nữa. Đại khờ đi cũng nên, đại khờ ở đây là một sự khôn ngoan mà ít người làm được, có khôn ngoan mới dư trí đại khờ. Những kẻ hiểu người nhiều nhất là những kẻ nhiều lần bị lợi dụng.

Nhưng tình bằng hữu là một sự gắn bó lâu dài, phải đâu là một cử chỉ đẹp đẽ như lòng từ thiện mà ta chỉ cần mở bàn tay và nhắm mắt lại ?

Không đáng ngại, em ạ ! Đã muốn đãi vàng, tác phải hốt luôn cả cát sạn. Không thể lừa lọc được. Những phần tử xấu xa rồi sẽ đào thải đi dần, trong những sự kết hợp lâu bền, những phần tử hư hèn rồi sẽ mục nát. Em đừng sợ khi mở cửa, lòng em sẽ bị những kẻ dơ dang xâm chiếm mãi mãi. Bụi có thể bám vào một hòn ngọc quý, nhưng chỉ một nhát chùi là sạch ngay. Có bao giờ ngọc với bụi có thể giao hoà ? Chỉ những vật cùng một giống mới kết hợp nhau lâu. Những người bạn xấu, nếu có xâm chiếm lòng em, thì chỉ trong một thời gian ngắn là đi ngay. Họ không thể ở được lâu, và lòng em, dầu sao, cũng không thể cầm được họ mãi. Mà cầm lại làm chi ? Vì sợ miệng đời mai mỉa rằng em chẳng thuỷ chung, nhưng thuỷ chung phải đâu là một đức tính như người ta thường lầm tưởng? Thuỷ chung chỉ là kết quả sự giao hoà giữa hai tâm hồn quý báu. Nó chứng tỏ rằng có hai tấm lòng vàng đang giao kết ở đây và chỉ thế thôi, anh đã nói vàng không thể lẫn lộn với chì, thuỷ chung làm sao được với những kẻ xấu xa, thiếu điều kiện để chung sống ? Khi đã thiếu tính tình tốt đẹp để xây đắp tình thân, thì dù có muốn thuỷ chung cũng chẳng được nào. Như hai bánh xe mòn không ăn khớp, họ sẽ xa dần nhau mà không một sức mạnh nào níu lại được.

Khi thời gian đã dự phần đào thải, thì em cần gì phải lựa lọc quá cho mất công, mà lựa làm sao cho đúng được, sao em dám chắc người ấy xấu, sau một vài lần gặp nhau. Có những người rất đáng ghét lúc mới gặp. Nhưng đó là do chúng ta nhận lầm nhiều hơn là họ đáng ghét thật. Càng sống gần nhau lâu, càng đi sâu vào tâm hồn họ, mới thấu rõ rằng những nhận xét ban đầu của chúng ta thường sai lạc, họ thường chẳng xấu như ta đã ngờ oan.

Như thế thì thái độ của người đi tìm bạn là đừng quá e dè, kiêu ngạo, cũng chớ tính toán và nhất là đừng vội nghi oan rằng mọi người đều xấu ?

Phải đấy, em tóm tắt lại đúng lắm. Cử chỉ của người khát bạn phải giống như người khát nước lâu ngày, lăn xả ra trên bờ khe mà hớp nước, không quản ngại những cặp mắt tò mò chung quanh. Đừng sợ người ta cười cở chỉ bông bột ấy. Mà ai lại đi cười cử chỉ của một người giàu lòng nhân ái ? Nếu em quá vồn vã mà họ vẫn thờ ơ, thì người ta sẽ cười con người khô khan ấy chứ, anh nói thế thôi, chứ ai lại thản nhiên trước sự mển yêu.

Tâm hồn chúng ta bị hình hài phân chia, mỗi người mỗi cõi, nên khi có những sợi dây tình nào đưa ra để chấp nối hai hồn, ai lại chẳng vội nắm lấy để giao thân. Nếu đến nay còn có kẻ còn chịu phận lẻ loi là tại thiếu những dây thân ái của người khác trao cho.

Tung khắp bốn phương trời những sợi dây thân ái đi em ! Cái cử chỉ đẹp đẽ ấy, bao nhiêu người đang ao ước, chờ mong, như những nụ hoa khát khao một tia nắng để nở, như kẻ sắp chết đuối đợi một chiếc sào ... Đâu đây có những cặp môi mấp máy, sắp mở một lời yêu, đâu đây có những cặp mắt sáng ướt, chất chứa tình thương, và những bàn tay run run chực cầm tay em đó. Sao em chẳng vội cầm cho, để những bàn tay kia phải bơ vơ rồi buông thõng, để những cặp môi đáng lẽ được nở phải héo tàn, và những ánh mắt đang gợn sóng yêu thương, bỗng lại phẳng lì và lạnh ngắt như mặt nước mùa thu.

Chao ôi ! Hai tâm hồn, hai sóng yêu thương hoà hợp trong bể đời bão tố, có phải là một tội lỗi gì đâu mà ngại ngần lắm thế.

---oOo---

NGHĨA THỜI GIAN

Hoạt động tạo ra thời gian và sự nghiệp. Ôi muôn vạn cảnh tượng huy hoàng của những làn sóng dậy, đã dàn bày trên mặt nước, ai ngờ ở sức chuyên lay.

Tết đến, sự nhớ thời gian qua nhanh, em bỗng động lòng nghĩ đến sự nghiệp mà buồn chăng ? Nhưng thời gian là gì, tưởng cũng cần tìm nghĩa thật của nó.

Thời gian chỉ là sự chuyển động. Không chuyển động, không thời gian. Mỗi vật tùy theo thể chất của nó, có một sự chuyển động, một đời sống, một thời gian riêng, thời gian của trăng, của sao, của mặt trời, thời gian của vi trùng, của tế bào, của phù du. Chỉ có từng thời gian riêng. Không có thời gian chung cho cả vạn vật.

Nhưng muốn tiện lợi, người đời đã cùng nhau đặt ra một thứ thời gian, lấy mặt trời hay mặt trăng làm chuẩn. Thời gian xưa ấy là sự rút ngắn và duỗi dài ra dưới ánh nắng mặt trời của bóng chiếc que cắm giữa sân, hay sự chìm dần của cái hồ đồng ngập nước. Thời gian này là sự quay tròn của hai chiếc kim đồng hồ. Bỏ những vật ấy đi nhiều người sẽ mù mờ trước hai chữ thời gian.

Nhưng còn mặt trời đỏ và mặt trăng kia làm sao không nhận ra được nghĩa thời gian trong ấy ?

Ừ, thì có mặt trời và mặt trăng thật đấy. Nhưng quay đi quay lại, rút cuộc cũng chỉ có hai bề trắng đen, sáng và tối, đêm và ngày. Mọc và lặn, cái cử chỉ lập đi lập lại này của mặt trời từ muôn vạn đời với một ngày, nào có khác gì nhau.

Vâng, em hiểu lắm, thời gian của một ngày này không khác một ngày kia, nhưng sau ba tháng, chúng ta lại nghe đổi một cảm giác. Bốn mùa còn đấy, chúng ta còn cảm nghe ấm rồi nực, mát rồi lạnh ...

Rồi sao nữa ? Hay lại trở về bốn cảm giác trước, bốn mùa qua rồi, bốn mùa lại. Trên đường thời gian chúng ta đi tới hay đi lui, trở về sau hay tiến tới trước ? Ở đây thật ra, tới hay lui, sau hay trước cũng đồng một nghĩa như nhau không làm sao phân biệt được. Tới là lui, đi là về. Hai đầu, trước và sau cùng nhau giáp nối thành một vòng tròn mà hai chiếc kim đồng hồ là tượng trưng. Phút trước qua rồi, phút sau lộn lại. Để nhận rõ sự vô nghĩa của thời gian, em hãy lắng nghe cuộc cãi vả bất diệt của hai tiếng tí tấc. Tiếng tí tấc bảo: tôi là hiện tại, nhưng cũng là dĩ vãng đây rồi, tiếng tấc sau tôi mới là tương lai. Nhưng tiếng tấc lại bảo: tôi là hiện tại nhưng cũng là dĩ vãng đây rồi, tiếng tí kia mới là tương lai. Dĩ vãng tương lai, tương lai dĩ vãng tráo trở nhau trong hai tiếng tí tấc. Tóm lại, cái kim nhỏ chạy đủ một vòng trên mười hai khoảng của mặt đồng hồ, mặt trời chìm xuống phương Tây và nổi dậy ở phương Đông, ba mươi hay ba mươi một tờ lịch rơi vào giỏ rác, chìa bàn tay ra lãnh những tờ bạc đỏ xanh sau một tháng làm việc, bốn lần thay đổi y phục cho hợp thời tiết, móc vào cái đinh cũ một cuốn lịch mới. Bao cử

chỉ ấy đã chung bày rõ rệt lên một thời gian chung cho loài người giữa sự chuyển biến vô cùng tận của một không gian vô thủy vô chung ...

Nhưng cái thời gian chung mà nhân loại đặt ra ấy thật không có tánh cách gì chung cho ai cả. Có người siêng năng lấy ngày thâm vào đêm để làm việc, có người lười nhác lấy đêm thâm vào ngày để ngủ. Có người già mà chưa một lần đã trẻ, có kẻ trẻ mãi cho đến lúc đây quan tài. Như thế đấy, chỉ có thời gian thiết thực riêng của từng người theo từng tâm trạng, trong từng hoàn cảnh. Một phút đợi chờ dài hơn một giờ hạnh ngộ. Một ngày vui qua nhanh như tiếng pháo nổ. Một phút đau khổ dài tựa một thế giới đứng yên. Khi sung sướng, khi bận rộn là thời gian vụt bay theo cánh chim đại bàng. Để cho Lamartine sống 100 năm trên mặt hồ Bourget bên cạnh Elvire, nhà thi hào ấy cũng cứ cầu khẩn: “Ôi thời gian, hãy dừng cánh lại. Giờ ngọc vàng, xin hãy khoan bay.” Cho nên không có thời gian chung cho cả vạn vật. Cũng không có thời gian chung cho cả nhân loại. Chỉ có thời gian riêng cho từng tâm trạng...

Chỉ có thời gian riêng của từng tâm trạng. Thế mà sao em lại giật mình khi thấy năm qua? Cứ chỉ ngạc nhiên và kinh hãi thật quá nông nổi, sợ mau già chẳng ? làm già, ít bởi tháng năm, nhưng rất nhiều là bởi tháng năm, nhưng rất nhiều là bởi dục vọng. Bao nhiêu người đã già trước tuổi. Thân hình măng non của họ đã ê chề, lụn bại bởi đã làm tay sai cho bao nhiêu đòi hỏi của dục vọng. Làm như vậy rồi trách thời gian đã sớm đem họ đến mồ, có ai bất công hơn thế nữa ? Chỉ có thời gian riêng của từng tâm trạng thôi em ạ !

Thế mà sao em lại sợ đời em quá ngắn ? Sống một trăm năm chưa hẳn là nhiều, sống một ngày chưa hẳn là ít. Chớ đem năm tháng mà tính số đời mình. Một trăm năm của người lười nhác không bằng một tháng của kẻ siêng năng. Sống làm chi cho nhiều để quần quanh trong chùng ấy đáng điếu, ăn ngủ, ngủ ăn. Và để một hôm trước khi ngủ thẳng, mới giật mình kinh hãi nhìn lại sau mình, thấy một khoảng thời gian trống rỗng, trong ấy mình đã sống, chẳng chút đổi thay. Dấu tích quá nghèo nàn, họ có cảm tưởng như đời mình đã phớt qua như bóng nhựa qua cửa sổ. Sống một trăm năm chưa hẳn là nhiều, sống một vài mươi năm chưa chắc là ít.

Ngây thơ thay những người xưa đã vào rừng tìm thuốc trường sinh mà không bao giờ gặp, sông khác chết ở sự nhận cảm và sự hoạt động. Sống với một tâm hồn khô khan, một tinh thần trống rỗng, sống bao nhiêu thế kỷ vẫn là thừa. Ai mong ước gì đời sống của một cây đại thọ ? Nó sống lâu chớ phải

đâu sống nhiều. Lòng mong ước của chúng ta ít ở sự sống được lâu, nhưng rất nhiều là được sống rộng, sống mạnh.

Sa thải những mầm xấu xa có thể ung độc sự sống, làm phát triển những tánh tình, những tư tưởng đẹp đẽ trong mỗi người, nghĩa là luôn luôn tranh đấu giữa mình với mình để vượt lên trên mình, đấy là sống mạnh. Phá dần thành trì ngăn che ta và người, liên lạc nhau qua những dây thân mến, những sóng lạc quan, nghĩa là vượt ra khỏi cái tâm nhỏ hẹp để giao hoà với tâm rộng lớn, đấy là sống rộng. Một đời làm được như thế, thử hỏi còn một sự nghiệp nào có giá trị hơn nữa, còn một thời gian nào quý báu hơn nữa.

Có lẽ để khuyến khích, cô vũ tài sức và lòng hăng hái của chúng ta, vạn vật đã hiệp nhau tổ chức một mùa xuân mới, sau những ngày đông giá lạnh.

Mùa đông già cõi thế kia còn trôi dạt được để chuyển mình thành một chàng thanh xuân mười tám, có sao những chàng trai mười tám như em lại muốn nằm xuống giường bệnh của người già.

Lòng chúng ta cũng phải bắt chước vạn vật mà tạo hoá lại lòng ta. Đừng nghĩ rằng một mùa xuân qua là một mùa xuân mất mà buồn. Mùa xuân không mất, chỉ có người mau già chết, vì đã lo nghĩ mà buồn rầu không phải cách. Nét nhăn tới in dấu trước tháng năm, vì chúng ta đã để những ngày buồn vô có ăn lan qua những ngày vui hùng hậu, vì chúng ta thường nói mùa đông đã qua với những mùa đông sắp tới.

Hoa nở rồi, hương chập chờn bay trong gió, bướm nhịp nhàng vỗ cánh theo điệu chim ca. Xuân đã về, mang theo một bầu hăng hái phủ dưới chiếc áo màu xanh của vạn vật. Trước sự sống tươi vui ấy, không nên đau buồn không phải lẽ.

---o0o---

CHÂN THÀNH

Đời, sự tuôn trào bất diệt ấy, không thể nằm yên trong một hình thức nhất định nào. Ta đừng lại một nơi nào đó, trong thời gian hay không gian, là tự phản bội, là từ bỏ cuộc đời. Vì sống là đi chứ không phải đứng lại.

Trong mấy năm lại đây, cuộc thế đổi thay một cách nhanh chóng chưa từng thấy bao giờ. Em có cảm tưởng như đang ngồi trong rạp hát. Và khó chịu nhất là trên sân khấu, quanh đi quẩn lại chỉ chừng ấy con hát, thay đổi mặt

mày, sấm đủ vai lóp, trung đầy và nịnh cũng đầy, ác đầy và thiện cũng đầy, vào cửa này là bằng hữu, qua cửa kia là kẻ thù. Lòng người xoay như chong chóng. Em cảm nghe một nỗi trơ trọi vô cùng, bạn bè với ai đây, chân thành với ai đây.

Ngọn cỏ xoay chiều theo hướng gió, đã đành vì nó là vật vô tri. Em chỉ ngạc nhiên sao lòng người cũng dễ dàng uốn rạp mình theo mọi xu hướng thế được ? Đây là điều đáng buồn và tủi nhục nhất của con người.

Trái lại, có một hạng người khác, tuy không đáng khinh bỉ, nhưng lại đáng e ngại hơn. Ấy là hạng giữ độc quyền về tin tưởng của mình, nên đã độc đoán, tàn nhẫn với những kẻ không tin tưởng như họ. Họ làm như chân lý là của riêng họ, và ai không theo họ là những kẻ tà ngụy không đáng chung sống dưới một vùng trời. Thái độ ấy tạo ra bao nhiêu tai hoạ, mà kết quả chỉ có thể là sự thoái hoá, nếu không phải là sự diệt vong.

Xưa kia, trừ Phật giáo, nhiều tôn giáo đã gây ra không biết bao nhiêu cuộc tàn sát, giết chóc, chỉ vì muốn giữ độc quyền về tín ngưỡng. Cái hoạ ấy chưa hết, quyền tự do tín ngưỡng chưa được áp dụng triệt để ở mọi chân trời, thì ngày nay tiếp theo cái hoạ độc quyền phát xít ...

Có cần phải áp bức, ác độc, giết chóc nhiều hơn nữa mới hiểu rằng chân lý là một điều rất tương đối, mọi hoàn cảnh tạo ra những tư tưởng khác nhau, và những phương pháp tàn bạo để bắt kẻ khác theo mình chỉ làm cho người ta xa lánh mình hơn nữa.

Có lẽ không ai không hiểu như thế. Nhưng khi người ta đã tin tưởng một cách chân thành vào giá trị tuyệt đối của một học thuyết, chủ nghĩa quý và dễ độc đoán với những ai không chia cùng họ một tin tưởng. Có lẽ đây là trạng thái thông thường về tâm lý ...

Trong sự tìm chân lý, điều kiện cần thiết đầu tiên là thái độ khoan hoà, rộng rãi. Không ai có quyền viện sự chân thành với tin tưởng riêng của mình để độc đoán tàn bạo với những kẻ khác. Sự đời có muôn hình vạn trạng, cần có muôn vạn con mắt, lỗ tai để nghe ngóng khắp nơi. Không nơi bít kín chúng lại hay bắt buộc chúng chỉ hướng về một phía. Nếu ai cũng hiểu rằng mọi học thuyết, mọi tư tưởng đều có một mục đích chung là cải thiện đời sống, đưa nhơn loại đến gần sự thật hơn, khi ấy mọi người ở trường này hay phái nọ đều phải nhận thấy rằng mình là những tay thợ đang thực hiện lý tưởng chung; và mọi học thuyết mọi chủ nghĩa đều là những thí nghiệm để đi đến mục đích chung ấy cả. Và lại, sao ta dám chắc ta đã đi đúng đường và bao

nhieu kẻ khác đi sai ? Đối với kho tàng chân chân lý quý báu mà non loại đã gom góp được qua bao nhiêu thế hệ chảy trôi, mỗi chúng ta chỉ là một kẻ chài lưới đang ra công mò mẫm trong bể sâu huyền bí bao la, là cái vũ trụ này, để lượm lặt những hạt châu chân lý và vớt vào kho báu tinh thần kia. Nhưng để làm tròn sứ mệnh ấy, đã bao lần, ôi đã bao lần và có khi suốt cả một kiếp sống, suốt nhiều kiếp sống chúng ta đã nắm được trong tay một hạt ngọc quý, nào hay khi đưa ra ánh sáng, thì đấy chỉ là một hòn đá sỏi !

Em tưởng thái độ rộng rãi gần như dè dặt ấy sẽ làm cho người ta không thể hoạt động mạnh mẽ được và cũng khó mà làm cho họ chân thành với tin tưởng họ. Có lẽ đấy là nguyên nhân chính khiến một số đông người đời hay thay đổi lý tưởng của họ như thay áo chằng ?

Không em ạ, chúng ta phải phân biệt hai hạng người, tuy bề ngoài giống nhau kỳ thật xa nhau như trời với vực. Một hạng chỉ biết làm nô lệ cho lòng tham danh, chuộng lợi của họ, nên khi nhận thấy ở đâu có thể thoả mãn được dục vọng thấp hèn là ngã ngay vào đấy. Hạng ấy tất nhiên chỉ để chúng ta khinh bỉ.

Nhưng có một hạng người khác, đáng kính chứ không thể khinh được. Ấy là hạng chỉ biết phụng sự chân lý. Họ có thể ruồng bỏ tất cả, tiền tài, danh vọng, bản thân để lắng nghe tiếng gọi của sự thật. Không có thể một trở ngại nào có thể cản ngăn họ. Họ chính là những người chân thành nhất, chân thành với sự thật, với cuộc đời. Và chỉ có sự chân thành ấy là quý báu nhất. Bao nhiêu thứ chân thành khác chỉ có một giá trị tương đối, tạm bợ mà thôi. Cuộc đời là một sự tiến bộ, mọi sự vật đều phải đổi thay. Một lý thuyết, một chủ trương dù hay ho bao nhiêu cũng chỉ sống được một thời. Trên bước thang tiến bộ, chúng chỉ là những cấp bậc mà nếu muốn trèo cao, chúng ta phải bắt buộc phải dẫm lên và rời bỏ chúng lại.

Con tầm phá bỏ cái kén trong ấy nó đã tự giam để tuân theo nhịp sống. Đời sống tinh thần phải thoát ra những hình thức nhất thời để được tồn tại mãi mãi. Con tầm sống cho sự sống, không phải sống cho cái kén. Nếu nó trung thành với cái kén, nó sẽ tự giam mình chết trong đó. Để được thích hợp với cuộc đời rộng rãi, không bờ bến, và luôn luôn biến đổi, chúng ta bắt buộc phải sang bằng những gì chia rẽ ngăn cách, rời bỏ những gì nhất thời tạm bợ. Như thế gọi là chân thành với cuộc đời, với sự sống. Mà có chân thành với cuộc đời, với sự sống mới mong đi sát lẽ thật, vì lẽ thật nằm trong sự sống linh động, nóng hổi, đổi thay.

Về tinh thần cũng như vật chất, dừng lại, tự trói buộc lại, ở một nơi nào đó trong thời gian hay không gian, là tự huỷ. Sống, nghĩa là luôn luôn chọn lọc và tiến triển.

---o0o---

TIN TƯỞNG

Chúng ta không nên quá lạc quan, cũng không nên bi quan. Nhưng bao giờ cũng tin tưởng ở bản năng tự vệ và trực giác hướng đến hạnh phúc của loài người.

Em van anh, hãy tìm cho em một nơi an nghỉ. Cuộc thế bạo tàn và gian lận đã giứt xé của em bao nhiêu là hương sắc. Và tâm hồn trong trắng đầy tin yêu, mới ngày nào đã bị dày xéo tả tơi dưới gót đời như bản. Ôi hãi hùng và ghê tởm ! Trong mỗi cỗ bàn, đôi đũa gắp vào đâu cũng toàn thịt xương của đồng loại. Và trên sân khấu đời, giả dối đang đội lớp chân lý, áp bức đang mang mặt nạ tự do. Và hạnh phúc mong manh không phủ kín nỗi với màn tuynh, địa ngục trên dương thế. Công bằng và bác ái là hai danh từ không tìm ra thực chất của chúng trong những hành động hàng ngày. Một mặt, người ta bắn giết nhau, một mặt người ta lừa đảo nhau. Có lẽ nhân loại đã đến ngày tàn lụn. Anh hãy kể cho em, có một thời đại nào sự sát hại nhau lên đến một độ khủng khiếp như bây giờ, một giai đoạn lịch sử nào, tiếng đau thương và oán hận nức nở khắp mây chân trời, mà tiếng bom đạn không làm sao lấn át nổi. Bầy quạ đen nghịt đã tung cánh chiếm đoạt bầu trời, nhân loại đang thoái hoá dần dưới bóng tối dày của bầy ác điều.

Em van anh, hãy chỉ cho em nơi nào có thể xa lánh được cảnh tượng tủ nhục của loài người hung tàn đang xâu xé nhau trong chợ đời náo nhiệt.

Em sẽ được yên nghỉ ! Đôi mắt hãi hùng của em chứng tỏ rằng em đang ở trong một cơn ác mộng. Và đôi tay rướm máu kia đủ mách với anh rằng em vừa vướng phải rất nhiều mũi gai đời. Thôi, em hãy tạm yên nghỉ để lấy lại sức lực trước khi sửa soạn một cuộc chiến đấu khác.

Em hãy quay về với thiên nhiên là nơi em có thể tạm yên nghỉ. Đây là thế giới của yên tĩnh. Màu xanh hiền dịu của cỏ cây sẽ rửa sạch đôi mắt đỏ ngầu gió bụi. Tay em sẽ nhúng vào những suối mát tê người, và những vết thương đời sẽ được hàn líp. Và kia là đèn chùa tháp mộ ...những hồi chuông mai giống gọi mặt trời lên, những hồi chuông chiều chuyển dần âm ba để khoá

lấp mặt trời dần lặn, sẽ cho em một khái niệm rõ ràng về sự hoà hiệp của thiên nhiên.

Và đây là sử sách. Em hãy tắm gội tâm hồn trong những suối sáng ấy. Đầu óc em sẽ được rửa sạch những mảnh tan vỡ của một ảo ảnh quá đẹp đẽ về cuộc đời mà em đã mang theo khi nhập vào thế cuộc. Em đã quá tin vào cái giá trị tuyệt đối của con người, của những chữ bác ái, vị tha, cho nên em đã thất vọng nặng. Hãy rửa sạch đi những mộng tưởng quá hào hoa của thuở ấu thơ còn xót lại. Anh đau đớn khuyên em câu ấy để em bớt đau đớn khi nhìn thấy cuộc đời không đẹp như tưởng tượng của riêng em. Không, đời không phải toàn thiện, toàn mỹ. Khổ là đời, mà sự tranh đấu đã trở thành lệ luật. Nói như thế không có nghĩa là đời tuyệt không có giá trị gì và nhân loại không phải đã thất bại trong việc chinh phục bác ái, vị tha. Không, không phải là một sự thoái hoá mà em tưởng bắt gặp nhiều triệu chứng trong sự giết chóc ngày nay.

Xưa kia, trong những đoạn tối tăm của lịch sử, biết bao lần rồi, luồng gió bạo tàn đã thổi ngang trên bề nhân loại, và từng chục triệu sinh linh đã bị đắm chìm trong từng lúc một, chứ nào phải chỉ bây giờ ? Anh chỉ kể ra sau đây vài ba thí dụ để em so sánh cở kim.

Từ năm 530 đến năm 540 Tây lịch, trong khoảng mười năm thôi, Mihirakulay cầm đầu bọn Bạch Hung đã lừa chúng đến đắm xéo tan tành cả một vùng bắc Ấn Độ. Giật lưỡi hái trên tay thần chết, nó đã tung hoành trên những xứ này, và ba chục triệu chiếc đầu của người dân vô tội đã rơi rụng toi bời.

Hàng trăm triệu người đã điêu linh vì Thành Cát Tư Hãn, hàng chục triệu người đã làm mồi cho lưỡi đao khát máu của Nguyên Mông, từng vạn thành trì đã trở thành lò sát sinh của bọn giặc ấy. Từ Á sang Âu, từ Mông đến Ấn, cỏ không mọc được dưới chân ngựa chúng dẫm, thành trì bị chúng sang phẳng để địch quân không thể trú ẩn, nhân dân bị tuyệt diệt, để khỏi phải bớt lại một số quân lính canh phòng, mà đem số tù binh quá nhiều đi theo chỉ làm phiền cho quân đội phải canh giữ. Thành Cát Tư Hãn bị tử thương trong khi vào chiếm thành Ninh Hạ, để rửa thù, tên khát máu nhân loại kia đã truyền đem xử tất cả dân chúng trong thành trên mộ phần của nó.

Cháu nội của Thành Cát Tư Hãn là Houlagou sau khi chiếm được Bagdad, đã thả quân lính cho đi cướp phá kinh thành, và tám mươi vạn dân Hồi đã rơi đầu trong bảy ngày liên tiếp (1228).

Tamerlan, với những chiếc đầu người, đã truyền dựng rải rác khắp nơi những kim tự tháp. Năm 1387 thành Ispahan nổi loạn. Để khủng bố lương dân, Tamerlan cho xây quanh thành một vòng kim tự tháp với bảy chục vạn cái đầu lâu. Năm 1490, mười vạn cái đầu rơi, bốn ngàn người bị chôn sống khi nó chiếm được thành Sivas, năm 1401 kinh thành Bagdad bị sang phẳng, theo lệnh của tên đại sát nhân kia, một trăm hai mươi kim tự tháp đã mọc lên trên những vết điêu tàn, với chín chục vạn đầu lâu xây cùng vôi gạch.

Em thấy đó, lịch sử nhân loại cũng diễn ra nhiều đoạn tối tăm khủng khiếp, chứ không riêng chỉ ngày nay. Nhưng ngày nay, nếu em thấy cuộc sống ghê gớm hơn bao giờ hết, bởi vì em vừa chứng kiến một cuộc thế chiến kinh hồn thứ hai. Cảnh tượng đơ ối của khói lửa phản chiếu vào tâm trí làm em hoảng hốt, xui em nhìn đâu cũng thấy toàn một màu sắc ghê tởm ấy. Nhưng chiến tranh đâu phải là một chuyện xảy ra hàng ngày, phải đâu là một trạng thái thường nhiên bất đoạn của thế giới này, mấy mươi năm mới có một thời giặc giã. Đây là tiếng dây đàn vụn đứt, thỉnh thoảng xen lẫn trong bản đàn vĩnh viễn. Đây là những luân bão thổi bạt qua trên bề nhân loại làm người đắm thuyền chìm. Nhưng cơn bão qua rồi, những chiếc buồm trắng trùng điệp lại lơ nhô mọc trên mặt nước xanh bình lặng. Và trong mỗi chiếc thuyền, cho đến trong mỗi chiếc ghe nan, những người thủy thủ mặt xạm nắng mưa, vẫn chất chứa đầy khoan cái hi vọng thiết tha được thấy bờ hạnh phúc.

Trong sự đi tìm hạnh phúc ấy, thuyền bè chi chít có lúc va chạm nhau, và sự đắm chìm không thể tránh được. Em nên tin rằng đây là do sự vụng về hay thiếu sáng suốt, nhiều hơn là do ác ý của những thủy thủ muốn đắm chìm nhau. Từ thuở nhân loạinhỏ neo trong những bến bờ tối tăm để đi tìm hạnh phúc cho tới nay, truyền nói qua mấy trăm ngàn thế hệ, bác ái và vị tha vẫn là hai nguyên tắc chính, cái kim chỉ nam của những kẻ lái thuyền vĩ đại. Thích Ca Mâu Ni, Jésus hay Khổng Tử ... Những nguyên tắc trái với bác ái, vị tha đã được đem ra thí nghiệm, nhưng không có một nguyên tắc nào đứng vững. Mà nếu nó đứng vững, là thế sự đảo điên, lương dân điêu đứng. Rồi người ta cũng phải bắt buộc trở về với bác ái, vị tha.

Tuy đến nay, vị kỷ vẫn không thôi trói buộc lòng người, nên tất cả thủy thủ là chúng ta đây vẫn còn bị lúng túng, đụng chạm nhau trong khi chống chèo, vì bao nhiêu dây nhợ ích kỷ ấy. Nhưng trong mỗi đầu óc nào lại không nở ra một tia sáng, một hoa hi vọng được giải thoát. Cái hoa kia, tia sáng nọ chưa có một thời đại nào, dù đen tối bao nhiêu, đã héo hắt trong hồn thiêng của nhân loại. Đây là trạng thái vĩnh viễn trong sự sống vĩnh viễn truyền qua đời kiếp.

Em có thể nào bảo rằng những trạng thái tâm hồn ấy chỉ là những tin tưởng, những hoài vọng thường bị thực tế bạo tàn phản bội. Nhưng dù bị phản bội, chúng cũng được thực hiện một phần nào. Từ thưở đang co ro, mò mẫm trong tối tăm rét mướt cho đến nay, nhân loại đã bước được một bước dài trên đường sáng lạn, phải chăng không nhờ những tin tưởng kia ư ? Tin tưởng là một sức mạnh. Huống chi đây là tin tưởng của cả nhân loại, của mọi thời đại, thì nó còn mãnh liệt biết bao nhiêu.

Hiện nay khoa học đang mở một con đường mới cho loài người đi tìm hạnh phúc. Có kẻ mạnh dạn dấn thân vào, tin chắc sẽ nắm được con chim hạnh phúc, có kẻ rụt rè e ngại tiên đoán những triệu chứng bất thường của sự diệt vong. Chúng ta hãy bình tĩnh chờ xem. Khoa học chưa hoàn thành nhiệm vụ của nó. Đây chỉ mới là cuộc thí nghiệm lớn. Sự sống huyền diệu còn dành cho chúng ta những bất ngờ không thể tiên tri được. Chúng ta không nên quá lạc quan, cũng không nên bi quan, nhưng bao giờ cũng tin tưởng ở bản năng và trực giác hướng đến hạnh phúc của loài người. Hãy tin tưởng ở tiến hoá.

---o0o---

HẠNH PHÚC

Hạnh phúc chân thật là sự hỷ xả, và hơn nữa, sự thi ân.

A, con bướm vàng ! Con bướm vàng cao sang đang lướt ngang trên lá lục. Nhưng đuổi theo nó làm chi ? Đã dễ gì em bắt được, mà dù em có nắm được trong tay, nó cũng chỉ còn là thân hình một con nhộng, hai cánh vàng sẽ tan ra làm muôn mảnh vụn trong năm ngón tay siết chặt của em thôi.

Em có nhớ chẳng, những buổi chiều vàng, rong chơi trong đồng ruộng, em có định ý bắt đâu, thế mà những con bướm trắng, bướm vàng bông rủ nhau đến đậu quanh em. Cũng thế em ơi, ngày em biết không cần đuổi hạnh phúc là ngày hạnh phúc bay lại đậu gần em. Em hãy thả nhiên, để yên cho nó đậu. Nếu em cứ quậy định ý bắt, là nó vụt bay ngay. Đừng bảo nó khó tính, chính em đã khó tính, muốn đuổi bắt cho được nó để giam lại cho riêng em nên nó phải bay đi.

Anh đã từng thấy mỗi năm, đến trưa mừng năm tháng năm, người ta đi tìm bắt những con thằn lằn, rắn mối ... đem về làm thuốc. Họ đi lang thang cả buổi trưa mà chẳng bắt được con nào. Họ không bắt được có lẽ là buổi trưa nắng quá, rắn rít đều ẩn vào bụi sâu. Nhưng cũng có lẽ là tại người ta ùa nhau đi tìm. Trong chữ tìm đã sẵn nghĩa khó gặp, anh đã từng thấy nhiều kẻ

chạy đi tìm những vật họ đang nắm trong tay. Khi thôi tìm thì té ra chúng nằm sờ sờ ra đây.

Em ơi, hạnh phúc rất giản dị. Nó nằm sẵn trong lòng, nếu không nhận thấy ở trong lòng thì không thể gặp nó ở đâu cả, dù em có đi tìm khắp mặt đất.

Có những đũa bé rất dai khờ, cho nên rất dễ ác. Chúng rủ nhau đi bắt chuồn chuồn. Những con chuồn chuồn mình đỏ nọc như trái ớt chín, có những cánh mỏng và thưa như những mảnh the nhỏ mới cắt ở một tấm the đỏ nào đó. Chúng đậu rung rinh, ru mình trên hoa cỏ ống. Lũ trẻ nín thở đi nhẹ từng bước, đưa tay run run chực rình bắt chúng ở phía sau đuôi. Nhưng dễ gì bắt được. Thường thường phải năm bảy lần bắt hụt mới may ra có một lần kẹp được đuôi chúng giữa hai ngón tay. Ô, sung sướng, cho nên dễ điên cuồng, lũ trẻ cẩn thận ngắt mất nửa cánh chuồn chuồn rồi mới bỏ vào hộp, để chúng khỏi bay. Khi chuồn chuồn đã đầy hộp, lũ trẻ ngồi bệt xuống cỏ, hớn hờ dờ nấp ra xem. Ô sao mà xấu thế, cả một đồng chuồn chuồn đứt cánh đang cựa quậy, lúc nhúc giữa bốn thành hộp.

Em ơi, nếu không thể chấp thêm cánh cho nó thì thôi, đừng bao giờ cầm giữ hạnh phúc bằng cách ngắt cánh nó đi.

Hạnh phúc ta chờ đợi bên ngoài là những gì có cánh, nó phải bay luôn, và bởi thế nên nó đẹp. Khi bay, con đom đóm có thể làm cho chúng ta tưởng lầm một ánh sao trời. Nhưng khi rơi xuống cỏ, nó chỉ là một con bọ tanh hôi.

Anh nói thế không phải để khuyên em sống luôn trong ảo tưởng. Anh có cần phải khuyên em như thế làm gì khi mọi vật là ảo tưởng cả rồi. Chính biết sự đời là sương khói, nên anh mới khuyên em đừng nắm bắt, gìn giữ một cái gì, nếu em muốn có hạnh phúc. Em không bao giờ muốn đoán bắt một làn hương, bởi em biết nó phải tan biến. Nhưng mọi sự vật ở đời mà em tưởng bền chắc, cũng đều dần dần tan biến cả. Em ơi làm sao em muốn níu chúng lại.

Đừng nhìn anh với đôi mắt nghi ngờ như thế, anh nói thật đấy. Mọi vật đều chuyển di xê dịch đổi thay. Không có vật gì có thể đứng yên, chỉ có sự luôn luôn thay đổi là không bao giờ thay đổi. Dòng nước tuôn trào, đời qua không ngừng nghỉ. Cái dai của người là đã bám víu vào nhiều sự vật ở đời quá, và cái khổ của họ là phải thấy chúng tan vỡ dần.

Cho nên đừng cố nắm giữ hạnh phúc khi nó không thể ở cùng em. Em sẽ chỉ giữ lại vang bóng của nó, và một nỗi thất vọng khôn cùng mà thôi. Cái khôn ngoan của em là biết mở lồng đúng lúc cho chim hạnh phúc bay đi, khi nước mây bắt đầu réo gọi nó. Nếu nấn ná giam cầm, em sẽ vun trồng một mầm chết, một sáng mai nào đấy, em sẽ thấy nó chết queo giữa lồng, giữa lòng em.

Anh kết luận, đừng đuổi bắt, đừng tìm kiếm, nhất là đừng có giam giữ hạnh phúc, khi nó không cùng em muốn ở. Không phải tom góp cho nhiều. Chính là phải sa thải dần dục vọng, dục vọng bớt xuống thì hạnh phúc tăng lên, cái cân hai đĩa, bớt một ít bên này, thì bên kia tuy chẳng thêm chi mà thành nặng.

Không phải thâm vào cho nhiều những gì em không thể giữ được. Chính là phải phát ra những gì quý giá của lòng em. Cái cử chỉ tung vãi là cái cử chỉ đẹp nhất. Anh liên tưởng đến người vãi mạ tung cánh tay rộng trên nền trời, và cái mùa sau gặt hái. Phân phát hạnh phúc cho mọi người, ấy là một cách gieo mầm hạnh phúc cho chính em.

---o0o---

ĐẸP VĨNH VIỄN

Trong bao nhiêu ngành nghệ thuật, nhiệm màu nhất là nghệ thuật sống.

Anh ạ ! có những lần muốn kéo dài thêm đời sống ngắn ngủi của kiếp hoa, em đã ngắt những đoá hồng đẹp, đem ép vào lòng sách. Mỗi ngày, mỗi dở ra xem, mỗi ngày, bay đi một ít tươi sáng ở những đoá hồng kia, và mỗi ngày, chen vào lòng em một chút thất vọng của thời gian, hoa dần mang những nét úa tàn, và trong mỗi nét úa tàn, lắng đọng nốt bóng đêm. Đến khi hoa khô, cánh rã, em chỉ còn giữ lại những bả nhọt nhọt của đoá hồng xưa.

Từ đây không bao giờ em nhìn một đoá hoa thắm mà em không liên tưởng đến sự rơi rụng của nó ở một phút sau, một cái ráng trời mà em không phập phồng lo sợ cho sự tan biến của nó trong khoảnh khắc, và đôi mắt trong của một thiếu nữ... Thôi, anh hiểu rồi, em muốn cái đẹp phải vĩnh viễn.

Chỉ chừng ấy cũng đủ để anh hiểu rằng em không phải là một chân nghệ sĩ. Nguồn mỹ cảm của em không tinh, em đã đem cả bầu tham lam của lòng em để thưởng thức cái đẹp. Trong phút giây thắm mỹ, em chỉ có một ý muốn giữ gìn. Nhưng ở đời có cái gì được vĩnh viễn. Hơn nữa, trong biến chuyển luân hồi của mọi vật, cái đẹp lại càng mong manh. Em hãy tìm xem có phải nhờ sức nhanh của sự biến hiện mà vẻ đẹp qua trong phút giây càng tăng thêm lộng lẫy, những hạt sương, những hạt kim cương chốc lát dính đầu lá ngọc, những vì sao băng, thêu những đường chỉ bạc qua tâm nhung trời, những chiếc pháo cải rơi hoa sáng trong đêm đen ... Đóng cứng chúng lại, chưa chắc chúng đã như khi chỉ thoáng qua. Nếu mọi vật không chuyển đi; Ôi, sẽ chán chường cho cuộc đời biết mấy!

Đừng oán thán sự chuyển đi, phải tự trách lòng ta sao không biết chiều theo sự chuyển đi mà cứ dừng lại để đón bắt mãi những dòng nước chảy qua kẽ tay. Đi với thời gian, mà không đi cũng chẳng được. Ngồi trên thuyền thời gian, ta ghênh ngang rong chơi trên biển không gian luôn luôn biến đổi.

Sóng triều rào rạt, bào ảnh lô nhô không phải không đẹp trước mắt nhà nghệ sĩ, và nhà đạo sĩ biết nhìn đời. Chúng chỉ đáng ghét đối với những kẻ quá tham lam, nên đôi mắt trở thành cận thị nhìn không xa quá mạn thuyền, nên đã dại khờ khắc dấu vào đây để hòng tìm lại thanh kiếm đã rơi sông.

Mà cần chi phải giữ lại, cái đẹp không thiếu một nơi nào và một thời nào. Chỉ có cái đẹp hẹp hòi, em dành riêng phần em là mau tan biến. Những vẻ đẹp mỹ lệ như Tây Thi tiếp nổi hiện mãi qua thời gian. Chỉ có cái đẹp mỹ lệ của Tây Thi là ngắn ngủi. Hoa tiếp tục nở khắp mọi vườn từ vườn này sang vườn khác. Chỉ có hoa của riêng vườn em là có khi không nở.

Em ạ ! Bao nhiêu triết lý đồ sộ và cao siêu của đạo Phật, gẫm lại mà xem, chỉ để rạch bỏ một ý niệm “về” của trong não mọi người.

Này em, muốn thấy vĩnh viễn, phải nhìn thấu qua hình dáng, đi sâu vào tuý chất của sự vật. Hình dáng đổi thay, tuý chất còn mãi, làn sóng và nước menh mông. Bản thể chung cùng, nhân duyên biến hiện, ngọn đèn và ánh sáng. Những cái cùng nổi, chìm, ẩn, hiện trên cõi vô cùng.

Hãy nhìn cuộc đời với tâm lý của đứa trẻ khi nhìn vào ống kính vạn hoa. Hình ảnh tan biến theo từng cử động của bàn tay, nhưng lòng nó không mấy may e ngại, cảnh đẹp này xoá đi để tạo thành cảnh đẹp khác. Và giữa bao nhiêu sự chuyển di, vẫn còn những gì không mất, những mảnh kính màu trong lòng ống gương.

---o0o---

LỜI CUỐI

Thôi tạm biệt, em còn phải lên đường. Anh cũng không thể ở luôn một chỗ. Giữ em lại lâu quá bên mình, anh chỉ sợ mang tiếng nói nhiều mà không làm gì cả. Như anh đã căn dặn trước, trong muôn vạn thái độ, đây chỉ là một vài thái độ riêng đối với bản thân mình và với cuộc đời chung, trong ấy chúng ta đang hợp lặn. Đây chỉ là một trong muôn vạn ý nghĩa của sự sống, một sự “thử hoà điệu sống” để phụ họa vào bản nhạc chung cùng, bao la của cuộc sống, mà mỗi chúng ta phải tìm lấy. Từ đây, anh muốn em tự cắt nghĩa lấy sự sống của em, tự sắp đặt lấy đời em thế nào cho phải điệu và nhất là cho phải với lòng em.

Anh góm ghiếc nhất sự độc đoán. Đừng ai bắt buộc ai phải công nhận ý nghĩ riêng tư của ai cả, nhân loại sẽ đỡ được bao nhiêu sự xung đột vô ích, bao nhiêu sự oán thù và giết chóc. Tư tưởng nở hoa ở trí óc, nhưng có sâu gốc rễ trong tim. Nó biện bạch cho lòng ta nhiều hơn cho chân lý. Tư tưởng đáng lẽ soi đường cho hành động, nhưng thường thì chính hành động khơi ngòi cho tư tưởng phát sinh. Nhìn người ấy sống như thế nào, em có thể đoán biết như thế nào người ấy nghĩ. Đời sống em, tánh tình em, hoàn cảnh em chắc gì giống như anh. Có đâu anh lại bắt em phải đặt bước chân em đúng hệt vào dấu chân anh trên đường.

Nhưng anh ít khi mơ tưởng viễn vông như hôm nay lắm, nhưng nếu thật tình em nhận thấy con đường của anh có hoa và có bướm, một vài tia sáng tươi vui lung linh ẩn hiện ở phía chân trời rộng rãi mà em muốn rẽ sang, anh khuyên em hãy bước dè dặt. Đừng vội tán tưng, cũng đừng vội chê bai. Hãy nghiền ngẫm cho chín chắn, và nhất là phải sống với nó đã. Những lời của anh còn đây, em hãy tự mình thí nghiệm lấy. Con đường của anh đã vạch qua loa đấy, em hãy khám phá lại. Có lẽ với tấm lòng nhiệt thành của em, với những kinh nghiệm mới, em sẽ sang phẳng những đường dốc nguy hiểm, rút ngắn những đoạn quanh co trên đường anh đã vạch, để rẽ sang một lối mới, phóng khoáng, tươi vui hơn. Và trên tất cả, anh mong ước rằng ở cuối

đường, chính em, chính em chứ không phải anh, đã đến trước và đang đợi anh.

Thôi em hãy lên đường. Rạng đông lại về, nụ cười hồng chói rọi non sông. Đời rộng ngoài kia đang kêu gọi em tha thiết ...

Đi đi mới mong gặp lại. Chúc em đi xa.

---o0o---

HẾT